

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 155-165.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 155-165.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 155-165.

 <https://doi.org/10.30546/2707-2037.052.2.2026.111>

*Əmiraslanova Dilarə Əmiraslan qızı,
iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, dosent,
Bakı Biznes Universiteti,
E-mail: dilare.amiraslanova@mail.ru;*

*Yusufov Rolan Vladimiroviç,
doktorant,
Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti,
E-mail: rolan.yusufov@yahoo.com
© Əmiraslanova D.Ə., Yusufov.R.V., 2026*

JEL: M15; O31; O32; O33
UOT: 005.591.6:004

INNOVASIYA İDARƏÇİLİYİ VƏ RƏQƏMSAL TRANSFORMASIYANIN MÜƏSSİSƏLƏRİN RƏQABƏT ÜSTÜNLÜYÜNƏ TƏSİRİ

X Ü L A S Ə

Tədqiqatın məqsədi - müəssisə idarəetməsində rəqəmsal transformasiya və innovasiya idarəçiliyinin rolunu müəyyən etmək, onların məhsuldarlığa, rəqabət üstünlüyünə və təşkilati səmərəliliyə təsir mexanizmlərini təhlil etməkdir. Tədqiqat həm nəzəri, həm də praktiki səviyyədə rəqəmsal texnologiyaların (süni intellekt, böyük verilənlər, IoT, RPA və s.) idarəetmə proseslərinə integrasiyasının biznes performansına, qərar qəbulətmə mexanizmlərinə və əməliyyat səmərəliliyinə təsirini qiymətləndirir.

Tədqiqatın metodologiyası - işdə sistemli analiz, müqayisəli yanaşma, qrafik modelləşdirmə və empirik məlumatların təhlili metodlarından istifadə edilmişdir. Məlumat bazasını beynəlxalq təşkilatların (OECD, World Economic Forum, McKinsey Global Institute), aparıcı analitik tədqiqat mərkəzlərinin və rəqəmsal transformasiya sahəsində nüfuzlu elmi mənbələrin məlumatları təşkil etmişdir. Rəqəmsal texnologiyaların tətbiq ssenariləri, məhsuldarlıq göstəriciləri və rəqabət üstünlüyü indikatorları müqayisəli təhlil vasitəsilə qiymətləndirilmişdir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti - əldə edilən nəticələr müəssisələrdə rəqəmsal strategiyanın formalaşdırılması, innovasiya idarəçiliyinin gücləndirilməsi, texnologiya integrasiyası üzrə qərar qəbulətmə proseslərində istifadə oluna bilər. Tədqiqat həmçinin biznes proseslərinin avtomatlaşdırılması, rəqəmsal liderlik modeli, resursların optimallaşdırılması və rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi sahəsində praktik tövsiyələr təqdim edir. Nəticələr dövlət rəqəmsallaşma siyasəti və sənaye müəssisələrinin transformasiya gündəliyinin hazırlanması üçün də faydalıdır.

Tədqiqatın nəticələri - araşdırma göstərmişdir ki, rəqəmsal transformasiya müəssisələrin dəyər zəncirini gücləndirir, əməliyyat xərclərini azaldır, məhsuldarlığı artırır və rəqəmsal innovasiyalar hesabına diferensiasiya üstünlüyü yaradır. Süni intellekt və data-analitika əsaslı idarəetmə qərarların dəqiqliyini artırmaqla yanaşı, proseslərin sürətini və çevikliyini təmin edir. Bununla belə, texnoloji adaptasiya xərcləri, kadr çatışmazlığı və kibertəhlükəsizlik riskləri rəqəmsal transformasiyanın əsas məhdudlaşdırıcı amilləri kimi müəyyən edilmişdir.

AUDİT 2026, 2 (52), səh. 155-165.

AUDIT 2026, 2 (52), pp. 155-165.

АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 155-165.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi - bu tədqiqat rəqəmsal transformasiya və innovasiya idarəçiliyinin müəssisə rəqabət üstünlüyünə təsirini kompleks yanaşma ilə analiz etməsi, texnologiyaların integrasiyasının strateji inkişaf modelində oynadığı rolu sistemləşdirməsi ilə fərqlənir. İşdə təqdim edilən analitik çərçivə müəssisələrin rəqəmsal dövrdə idarəetmə modellərinin yenilənməsi və rəqabət strategiyalarının təkmilləşdirilməsi üçün yeni elmi istiqamətlərin formalaşdırılmasına imkan yaradır.

Açar sözlər: rəqəmsal transformasiya, innovasiya idarəçiliyi, rəqabət üstünlüyü, süni intellekt, böyük verilənlər (Big Data), rəqəmsal biznes modeli, proses avtomatlaşdırılması, rəqəmsal liderlik.

GİRİŞ

Qlobal rəqabətin kəskinləşdiyi və texnologiyanın biznes proseslərinə sürətlə daxil olduğu müasir dövrdə müəssisələrin idarəetməsində innovasiya və rəqəmsal transformasiya həlledici rol oynayır. Rəqəmsal dəyişikliklər yalnız texniki yenilənmə deyil, həm də idarəetmə, təşkilati mədəniyyət və dəyəryaratma mexanizmlərinin yenidən qurulmasıdır. Bu məqalənin məqsədi innovasiya idarəçiliyi və rəqəmsal transformasiyanın müəssisələrin rəqabət üstünlüyünə təsirini analitik şəkildə təhlil etməkdir.

Müasir iqtisadi mühit yüksək çeviklik, sürətli uyğunlaşma, mürəkkəb risklərin idarə olunması və real vaxtda qərar qəbul etmə kimi tələblər irəli sürür. Ənənəvi idarəetmə modelləri bu tələblərə adekvat cavab vermədiyindən müəssisələr innovativ və rəqəmsal strategiyalara keçidi zəruri hesab edir. Bu baxımdan, rəqəmsal transformasiya sadəcə yeni texnologiyaların tətbiqi deyil, həm də biznes modelinin, əməliyyat strukturunun və insan resurslarının yenidən formalaşdırılması prosesidir. Müəssisələr rəqəmsallaşma vasitəsilə həm məhsuldarlığı artırır, həm də rəqabət mübarizəsində daha dayanıqlı mövqe qazanır. Rəqəmsal transformasiyanın əsas elementlərini süni intellekt, böyük verilənlər (Big Data), robotik proses avtomatlaşdırılması (RPA), bulud sistemləri, IoT və blokçeyn texnologiyaları təşkil edir. Bu texnologiyalar idarəetmənin müxtəlif sahələrində fərqli üstünlüklər yaradır: proseslərin avtomatlaşdırılması xərclərini azaldır, data-analitika qərarların dəqiqliyini artırır, IoT real vaxt monitorinqi təmin edir, süni intellekt isə strateji proqnozlaşdırmanı gücləndirir. Beləliklə, rəqəmsal transformasiya dəyər zəncirinin bütün mərhələlərini optimallaşdıraraq müəssisənin ümumi rəqabət gücünü artırır. Digər tərəfdən, innovasiya idarəçiliyi təşkilat daxilində yenilik mədəniyyətinin formalaşdırılması, ideyaların inkişaf prosesinin strukturlaşdırılması və yeni dəyər yaradılmasını təmin edən strateji funksiyadır. İnnovasiya idarəçiliyi olmadan rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi təsirsiz qalır, çünki texnologiyanın verdiyi imkanların biznes məqsədləri ilə uyğunlaşdırılması yalnız idarəetmə yenilikləri vasitəsilə mümkündür. Bu səbəbdən, innovasiya idarəçiliyi və rəqəmsal transformasiya bir-birini tamamlayan iki strateji istiqamət kimi çıxış edir. Müəssisələrin rəqabət üstünlüyü əldə etməsi həm daxili səmərəlilik, həm də bazar mövqeyinin gücləndirilməsi ilə mümkün olur. Rəqəmsal transformasiya bu üstünlüyü üç əsas mexanizm vasitəsilə təmin edir: xərc liderliyi, diferensiasiya və strateji çeviklik. Xərc liderliyi avtomatlaşdırma və optimallaşdırma hesabına formalaşır; diferensiasiya yeni xidmət və məhsul innovasiyaları ilə güclənir; strateji çeviklik isə dəyişən bazar şərtlərinə daha tez uyğunlaşma imkanı yaradır. Araşdırmalar göstərir ki, rəqəmsal liderliyə malik müəssisələr qeyri-dəqiq idarə olunan rəqəmsal mühitdə

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 155-165.

AUDIT 2026, 2 (52), pp. 155-165.

АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 155-165.

belə daha dayanıqlı performans nümayiş etdirir. Bu çərçivədə hazırlanan məqalə innovasiya idarəçiliyi və rəqəmsal transformasiyanın nəzəri əsaslarını, tətbiq sahələrini və rəqabət üstünlüyü yaratma mexanizmlərini sistemli şəkildə araşdırır. Tədqiqatın nəticələri müəssisələrin strategiya formalaşdırılması, texnologiyaların integrasiyası və idarəetmə proseslərinin optimallaşdırılması üçün elmi və praktiki əhəmiyyət kəsb edir.

İnnovasiya idarəçiliyinin nəzəri əsasları

İnnovasiya idarəçiliyi müəssisədə yeni ideyaların yaradılması, inkişafı və tətbiqi ilə bağlı sistemli fəaliyyətlər toplusudur. Bu prosesə məhsul innovasiyası, proses innovasiyası, marketing və idarəetmə innovasiyaları daxildir. Porterin rəqabət üstünlüyü konsepsiyasına görə innovasiya həm xərc üstünlüyü, həm də diferensiasiya yolu ilə müəssisəyə bazarda üstün mövqə qazandırır. Müasir dövrdə innovasiya yalnız R&D fəaliyyətləri ilə məhdudlaşmır, həm də təşkilati strukturların çevikləşdirilməsi, işçi kompetensiyalarının inkişafı və yeni idarəetmə modellərinin tətbiqi ilə sıx bağlıdır. Müasir müəssisələrin innovasiya idarəçiliyinə yanaşması təkcə texnoloji yeniliklərin tətbiqi ilə məhdudlaşmır, həm də strateji idarəetmədə yenilikçi düşüncənin formalaşdırılmasını əhatə edir. İnnovasiya idarəçiliyinin əsas məqsədi dəyişən bazar şəraitinə uyğunlaşmanı sürətləndirmək, müəssisənin dəyər yaratma potensialını artırmaq və davamlı rəqabət üstünlüyü yaratmaqdır. Bu prizmadan baxdıqda, innovasiya artıq sadəcə məhsul və ya proses yeniliyi kimi yox, kompleks strateji resurs kimi dəyərləndirilir [1, s.66].

İnnovasiya idarəçiliyinin nəzəri əsaslarında Schumpeterin “yaradıcı dağıdıcılıq” konsepsiyası mühüm rol oynayır. Schumpeterə görə innovasiya iqtisadi sistemdə köhnə modelləri sıradan çıxarır və yeni strukturun yaranmasına səbəb olur. Müəssisə innovasiyanı aktiv şəkildə idarə etdikdə onun bazardakı mövqeyi daha da güclənir, çünki yeni texnologiyalar və idarəetmə formaları rəqiblərin təkrar edə bilmədiyi üstünlüklər formalaşdırır. Bu yanaşma göstərir ki, innovasiya idarəçiliyi müəssisənin strateji inkişaf xəttində əsas hərəkətverici qüvvədir. İnnovasiya idarəçiliyinin nəzəri modelləri sırasında açıq innovasiya (Open Innovation) konsepsiyası, xüsusilə diqqətəlayiqdir. Bu konsepsiyaya görə müəssisələr yalnız daxili resurslardan deyil, xarici tərəfdaşlar, universitetlər, startaplar və texnoloji ekosistemlərdən də innovasiya mənbəyi kimi yararlanmalıdır. Açıq innovasiya müasir rəqəmsal dövrdə daha vacibdir, çünki texnologiyanın inkişaf tempi müəssisələrin yalnız daxili potensiala əsaslanmasını qeyri-səmərəli edir. Xarici ideyaların və biliklərin integrasiyası innovasiya prosesini sürətləndirir və riskləri azaldır. Digər mühüm yanaşma dinamik qabiliyyətlər nəzəriyyəsidir (Dynamic Capabilities Theory). Bu nəzəriyyəyə əsasən innovasiya idarəçiliyi üç əsas bacarığın formalaşmasını tələb edir [2, s.120]:

1. Sezgi qabiliyyəti (sensing) - yeni imkanları və texnoloji tendensiyaları vaxtında aşkar etmək;
2. Yararlanma qabiliyyəti (seizing) – aşkar edilmiş imkanları biznes dəyərinə çevirmək;
3. Transformasiya qabiliyyəti (transforming) - mövcud strukturları yeni strategiyalara uyğunlaşdırmaq.

Bu qabiliyyətlərə malik müəssisələr rəqəmsal transformasiya prosesində daha çevik hərəkət edə bilir və uzunmüddətli rəqabət üstünlüyü yaradır. İnnovasiya idarəçiliyinin nəzəri əsaslarında təşkilati mədəniyyətin rolu da xüsusi vurğulanır. İnnovasiya mədəniyyəti olan təşkilatlarda əməkdaşlar yeni ideyalar təklif etməkdə daha fəal olur, səhvlər öyrənmə prosesi kimi qəbul edilir və menecerlər risk almağı təşviq edirlər. Belə mühitdə innovasiya təsadüfi proses

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 155-165.

AUDIT 2026, 2 (52), pp. 155-165.

АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 155-165.

deyil, sistemli fəaliyyətə çevrilir. Əks halda, innovativ texnologiya tətbiq edilsə belə, təşkilati müqavimət səbəbindən potensial nəticələr əldə edilmir. İnnovasiya idarəçiliyinin praktiki tətbiqində “Agile”, “Lean Management”, “Design Thinking” kimi metodologiyalar geniş istifadə olunur. “Agile” komandaların çevik və iterativ şəkildə işləməsinə şərait yaradır, “Lean” israfın azaldılması və proseslərin optimallaşdırılmasına yönəlir, “Design Thinking” isə istifadəçi mərkəzli innovasiya yanaşması yaradır. Bu metodologiyalar birlikdə tətbiq edildikdə innovasiya idarəçiliyinin effektivliyi daha da artır. İnnovasiya idarəçiliyinin mahiyyətini iqtisadi, texnoloji və idarəetmə baxımından düşündükdə onun məhsuldarlıqla birbaşa əlaqəsi aydın görünür. İnnovativ idarəetmə modelləri əməliyyat xərclərini azaldır, prosesləri sürətləndirir və insan resurslarının potensialından daha yüksək səviyyədə istifadə etməyə imkan verir. Məsələn, proses innovasiyası nəticəsində istehsal gücü artır, idarəetmə innovasiyası çevik qərarvermə yaradır, məhsul innovasiyası isə müəssisənin bazar payını genişləndirir. Bundan əlavə, rəqəmsal transformasiya ilə innovasiya idarəçiliyinin sinxronlaşdırılması müəssisənin uzunmüddətli strateji inkişafı üçün həlledici faktor rolunu oynayır. İnnovasiya idarəçiliyi olmadan texnoloji yeniliklər təsadüfi şəkildə tətbiq edilir, rəqəmsal transformasiya olmadan isə innovasiyanın nəticələri geniş miqyasda həyata keçirilmir. Bu səbəbdən, müasir elmi ədəbiyyatda innovasiya idarəçiliyi və rəqəmsal transformasiya “ikili dayaq nöqtəsi” kimi qiymətləndirilir. Nəticə etibarilə, innovasiya idarəçiliyinin nəzəri əsasları müəssisələrin rəqabət mübarizəsində üstünlük qazanması üçün strateji baza yaradır. Bu nəzəri çərçivə rəqəmsal iqtisadiyyat dövründə daha da aktuallaşır, çünki texnologiyanın inkişaf tempi müəssisələrin daimi yenilik tələb edən mühitdə fəaliyyət göstərməsini zəruri edir. Bu baxımdan, innovasiya idarəçiliyi müəssisələrin dəyər yaratma yanaşmasında fundamental dəyişiklik formalaşdırır və onları rəqəmsal rəqabətə hazır vəziyyətə gətirir [3, s.25-26].

Müəssisələrin rəqəmsal inkişaf platformaları və transformasiya texnologiyaları

Rəqəmsal transformasiya müəssisə proseslərinin rəqəmsal alətlər vasitəsilə optimallaşdırılması və yenidən qurulması prosesidir. Onun əsas texnologiyalarına süni intellekt (AI), böyük verilənlər (Big Data), İoT, bulud sistemləri və RPA daxildir. Bu texnologiyalar müəssisələrə əməliyyat səmərəliliyinin artırılması, xərclərin azaldılması, istehsal proseslərinin avtomatlaşdırılması, real vaxt rejimində monitoring və daha dəqiq qərarvermə imkanları yaradır. Rəqəmsal transformasiya yalnız texnologiya tətbiqi deyil, eyni zamanda biznes modelinin yenidən qurulmasıdır. Rəqəmsal transformasiyanın mahiyyətini düzgün qiymətləndirmək üçün onun yalnız texniki yenilənmə olmadığını, həm də müəssisənin strateji, təşkilati, iqtisadi və əməliyyat səviyyələrində köklü dəyişiklik yaratdığını nəzərə almaq lazımdır. Müəssisə rəqəmsallaşmanı sadəcə yeni proqram təminatının quraşdırılması kimi deyil, fəaliyyətin bütün zənciri boyunca dəyər yaradılmasını dəyişdirən kompleks transformasiya prosesinin bir hissəsi kimi qəbul etməlidir. Bu çərçivədə rəqəmsal texnologiyalar müəssisə idarəetməsinin fundamental elementlərinə çevrilir [4, s.91].

Rəqəmsal transformasiyanın əsasını təşkil edən texnologiyalardan biri süni intellektdir (AI). Süni intellekt böyük verilənlərin emalı, analitik qərarvermə, tələb proqnozlaşdırması, risk analizləri və müştəri davranışının modelləşdirilməsi kimi sahələrdə insan əməyini əvəz edir və idarəetmənin keyfiyyətini yüksəldir. AI alqoritmləri müəssisənin əməliyyat məlumatlarını real vaxtda təhlil edə-

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 155-165.

AUDIT 2026, 2 (52), pp. 155-165.

АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 155-165.

rək istehsal gücü, logistika, satınalma və satış strategiyaları üzrə optimal modellər yaradır. Bu, müəssisələrin bazar dəyişikliklərinə daha çevik uyğunlaşmasını mümkün edir [5, s.250].

Böyük verilənlər (Big Data) rəqəmsal transformasiyanın digər strateji komponentidir. Müəssisələr topladıqları məlumatları yalnız arxivləşdirmək üçün deyil, dəyər yaratmaq, bazar davranışını proqnozlaşdırmaq və müştəri segmentlərini daha dəqiq müəyyənləşdirmək üçün istifadə edir. Big Data analitikası informasiya bazasının həcmi idarə edilə bilən struktur halına gətirir və menecerlərə daha elmi əsaslı qərarlar verməyə imkan yaradır. Bu texnologiya ilə müəssisələr satış dinamikasını, risk amillərini, performans göstəricilərini və istehsal proseslərinin səmərəliliyini dəqiq ölçə bilir.

IoT (Əşyaların İnterneti) texnologiyası istehsalatda, logistika sistemlərində və xidmət sektorunda geniş tətbiq olunur. Sensorlarla təchiz edilmiş cihazlar və proseslər real vaxt rejimində məlumat toplayır və müəssisələrə avadanlıqların vəziyyətinə nəzarət etmək, istehsalat xətlərini optimallaşdırmaq və təmir işlərini qabaqcadan planlaşdırmaq imkanı yaradır. IoT texnologiyası, həmçinin istehsalın fasiləsizliyini təmin edir, avadanlıq sıradan çıxmadan əvvəl xəbərdarlıq siqnalları yaradır ki, bu da müəssisələr üçün böyük xərc qənaəti deməkdir [6, s.65].

Rəqəmsal transformasiyanın əsasında duran vacib texnologiyalardan biri də bulud hesablama (Cloud Computing) sistemləridir. Bulud texnologiyaları müəssisələrə məlumatların saxlanması, paylaşılması və emalı üçün çevik platformalar təqdim edir. Bu sistemlər böyük kapital qoyuluşlarına ehtiyac olmadan yüksək hesablama gücü, təhlükəsizlik və miqyaslanma imkanı yaradır. Bulud əsaslı servis modelləri (IaaS, PaaS, SaaS) müəssisələrin texnoloji infrastruktur xərclərini kəskin şəkildə azaldır və onların rəqəmsal çevikliyini artırır.

RPA - Robotik proses avtomatlaşdırılması isə təkrarlanan əməliyyatların avtomatik şəkildə yerinə yetirilməsini təmin edir. RPA texnologiyası insan əməyini yüngülləşdirir, səhv ehtimalını minimuma endirir və əməliyyatların sürətini artırır. Xüsusilə maliyyə uçotunda, sənəd dövriyyəsində, müştəri sorğularının emalında və logistika sənədlərinin avtomatik hazırlanmasında RPA böyük üstünlüklər yaradır. Rəqəmsal transformasiya, həmçinin müəssisə daxilində rəqəmsal mədəniyyətin formalaşdırılmasını zəruri edir. Rəqəmsal mədəniyyət əməkdaşların texnologiya ilə işləməyə adaptasiyasını, innovasiyayönlü düşüncənin gücləndirilməsini və daha çevik təşkilati idarəetməni təmin edir. Bu mədəniyyət olmadan texnologiyanın tətbiqi məhdud nəticələr verir. Bu səbəbdən, liderlik modeli də dəyişməli, menecerlər rəqəmsal kompetensiya, innovativ düşüncə və çevik idarəetmə bacarıqlarına malik olmalıdırlar. Rəqəmsal transformasiyanın təsirləri yalnız daxili proseslərlə məhdudlaşmır, həm də müəssisənin bazar strategiyasına, müştəri ilə ünsiyyət modelinə və rəqabət mövqeyinə birbaşa təsir edir. Müasir müştəri rəqəmsal xidmətləri sürətli, şəffaf və fasiləsiz şəkildə əldə etməyi tələb edir. Bu isə müəssisələrin xidmət kanallarını avtomatlaşdırmasını, rəqəmsal platformalar vasitəsilə müştəri təcrübəsini yaxşılaşdırmasını vacib edir.

Nəhayət, rəqəmsal transformasiya müəssisələr üçün yalnız imkanlar yaratmır, həm də müəyyən risklər doğurur. Kibertəhlükəsizlik təhdidləri, məlumatların qorunması, texnoloji adaptasiya xərcləri və işçi resurslarında rəqəmsal bacarıq çatışmazlığı bu risklərin əsasını təşkil edir. Buna baxmayaraq, araşdırmalar göstərir ki, rəqəmsal transformasiyaya vaxtında və strateji yanaşan müəssisələr bazarda daha dayanıqlı və çevik mövqeyə sahib olur.

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 155-165.

AUDIT 2026, 2 (52), pp. 155-165.

АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 155-165.

Innovativ resurs idarəetməsi və rəqəmsal optimallaşdırma modelləri

Müasir rəqəmsal iqtisadiyyatda müəssisələrin rəqabət üstünlüyü qazanmasının əsas şərtlərindən biri resursların innovativ şəkildə idarə olunmasıdır. Resurs idarəetməsi ənənəvi formada maddi və insan resurslarının koordinasiyasını nəzərdə tuturdusa, rəqəmsal transformasiya dövründə bu proses süni intellekt, Big Data analitikası, IoT və bulud texnologiyaları kimi alətlərlə daha çevik və səmərəli mexanizmə çevrilmişdir. Innovativ resurs idarəetməsi müəssisəyə resurslardan optimallaşdırılmış şəkildə istifadə etməyə, əməliyyat xərclərini azaltmağa, istehsal və xidmət keyfiyyətini yüksəltməyə və dəyəryaratma prosesini gücləndirməyə imkan verir [7, s.312].

Rəqəmsal optimallaşdırma modelləri resurs bölgüsünün daha dəqiq və proqnozlaşdırıla bilən formada aparılması üçün mühüm rol oynayır. Məsələn, Big Data analitikası bazar tələbini əvvəlcədən proqnozlaşdırmaqla müəssisələrə istehsal gücünü planlaşdırmaq, ehtiyat səviyyəsini optimallaşdırmaq və tədarük zəncirində riskləri azaltmaq imkanı yaradır. Bu həm resurs israfının qarşısını alır, həm də şirkətin çevikliyini artırır. Süni intellekt əsaslı optimallaşdırma alqoritmləri real vaxt rejimində resursların paylanmasını avtomatik tənzimləyərək proseslərin dayanıqlığını təmin edir. Beləliklə, müəssisə daha az resurs sərf etməklə daha yüksək nəticə əldə edir. IoT texnologiyaları resurs idarəçiliyinin başqa bir innovativ istiqamətini təşkil edir. Sensor əsaslı monitorinq sistemi avadanlıqların vəziyyətini real vaxtda analiz edir, enerji sərfiyyatını ölçür və istehsalat proseslərinin səmərəliliyini qiymətləndirir. Bu texnologiya resurs itkisini kəskin şəkildə azaldır və avadanlıqların ömrünü uzadır. IoT əsaslı sistemlər vasitəsilə müəssisə planlaşdırılmamış dayanma hallarını minimuma endirir, çünki nasazlıq riskləri əvvəlcədən müəyyən olunur və avtomatik xəbərdarlıq sistemləri işə düşür.

Bulud texnologiyaları isə resurs idarəçiliyinin çevikliyini artıran mühüm amildir. Bulud servisləri müəssisələrə məlumatların təhlükəsiz saxlanması, böyük həcmli verilənlərin emalı və resurs gücünün istənilən anda artırılıb azaldılması imkanı yaradır. Bu, xüsusilə dəyişkən tələbi olan müəssisələr üçün resurs optimallaşdırmasını asanlaşdırır və maliyyə yükünü minimuma endirir. Bulud əsaslı platformalar həm də əməkdaşlıq prosesini sürətləndirir və vahid komanda içində koordinasiyanı sadələşdirir. Innovativ resurs idarəetməsinin mühüm tərkib hissələrindən biri də insan resurslarının rəqəmsal kompetensiyalar əsasında inkişafıdır. Rəqəmsal transformasiya dövründə işçilərin analitik düşüncə, texnoloji savadlılıq, çevik əmək modeli və problem həllətmə bacarıqları müəssisənin rəqabət gücünə birbaşa təsir göstərir. İnsan resurslarının rəqəmsal bacarıqlarla təchiz edilməsi resurs bölgüsünün keyfiyyətini artırır və innovativ idarəetmə proseslərini dəstəkləyir.

Nəticə olaraq, innovativ resurs idarəetməsi və rəqəmsal optimallaşdırma modelləri müəssisələrin səmərəliliyini yüksəldən, riskləri azaldan və yeni rəqabət üstünlükləri yaradan strateji yanaşmadır. Bu modellərin tətbiqi yalnız texnoloji yenilik deyil, həm də idarəetmənin bütün səviyyələrində yenilənmə tələb edir. Müasir iqtisadi şəraitdə bu strategiyalar rəqabət mübarizəsində qalib gəlməyin əsas şərtlərindən biri hesab olunur.

Rəqabət üstünlüyü yaratma mexanizmləri

Rəqəmsal və innovativ texnologiyaların integrasiyası müəssisələrin rəqabət üstünlüyünü üç əsas istiqamətdə gücləndirir: xərc üstünlüyü, diferensiasiya üstünlüyü və strateji çeviklik. Bu mexanizmlər rəqəmsal transformasiyanın biznes modellərinə təsirinin əsas istiqamətlərini təşkil edir və müasir müəssisələrin bazarda dayanıqlı mövqe qazanması üçün lazım olan strateji çərçivəni müəyyənləşdirir. Xərc üstünlüyü avtomatlaşdırma və proses innovasiyası nəticəsində xərclərin azalmasına, diferensiasiya üstünlüyü innovativ məhsul və xidmətlərin yaradılması

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 155-165.

AUDIT 2026, 2 (52), pp. 155-165.

АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 155-165.

vasitəsilə unikal dəyər formalaşdırılmasına, strateji çeviklik isə bazar dəyişikliklərinə operativ reaksiya vermək imkanı yaratmaqla müəssisələrin çevikliyi artırır. Rəqabət üstünlüyü mexanizmlərinin əsasında rəqəmsal transformasiya ilə formalaşan yeni idarəetmə modeli dayanır. Əməliyyatların avtomatlaşdırılması, böyük verilənlərin analizi, IoT texnologiyalarından istifadə, bulud sistemlərinin tətbiqi və süni intellektin qərar qəbuletmə mexanizmlərinə inteqrasiya olunması müəssisələrin ənənəvi idarəetmə strukturunu dəyişdirir. Bu dəyişiklik nəticəsində əməliyyat xərcləri azalır, proseslərdə israf minimuma enir və resurslardan istifadənin səmərəliliyi artır. Xüsusilə RPA texnologiyalarının tətbiqi müəssisələrə təkrarlanan və vaxt tələb edən işləri avtomatik qaydada yerinə yetirmək imkanı yaratdığı üçün həm işçi xərclərini azaldır, həm də əməliyyat sürətini artırır. Bu proses müəssisədə xərc üstünlüyünün formalaşmasına birbaşa təsir edir. Rəqabət üstünlüyünün diferensiasiya mexanizmi isə rəqəmsal dövrdə yeni ölçülər qazanmışdır. Müəssisələr artıq yalnız məhsul keyfiyyəti ilə deyil, həm də rəqəmsal xidmətlərin müxtəlifliyi, fərdiləşdirilmiş təkliflər, sürətli çatdırılma, real vaxt dəstəyi və smart xidmət modelləri ilə rəqiblərindən fərqlənir. Süni intellekt alqoritmləri müştərinin davranışını analiz edir, onun ehtiyaclarını əvvəlcədən müəyyənləşdirir və fərdi təkliflər formalaşdırır. Bu isə müştəri təcrübəsini yüksəldir və şirkətin bazarda unikal mövqe qazanmasına səbəb olur. IoT texnologiyalarından istifadə edərək “ağıllı məhsullar” və “smart xidmətlər” təqdim etmək də diferensiasiya üstünlüyü yaradan mühüm amildir. Məsələn, istehsalatda IoT sensorlarının tətbiqi avadanlıqların real vaxt monitorinqinə imkan yaratdığı üçün keyfiyyət səviyyəsi artır və istehsal fasilələrinin qarşısı alınır [8, s.210].

Strateji çeviklik rəqabət üstünlüyü yaradan ən vacib komponentlərdən biridir. Rəqəmsal transformasiya müəssisələrə real vaxtda məlumat toplamaq, bazar dəyişikliklərini izləmək və yeni situasiyalara dərhal uyğunlaşmaq imkanı yaradır. Böyük verilənlərin analitik modeli müəssisələrə riskləri əvvəlcədən görmək, tələb proqnozu çıxarmaq, istehsalat planlarını dinamik şəkildə dəyişmək imkanı verir. Bu isə sürətlə dəyişən bazarlarda çevik hərəkət etməyə şərait yaradır. Rəqəmsal çeviklik eyni zamanda təşkilati çevikliyi də gücləndirir. “Agile” idarəetmə sistemi, çevik komanda strukturları, çoxkanallı kommunikasiya mexanizmləri və sürətli qərarvermə prosedurları rəqəmsal şirkətlərin ənənəvi strukturlara nisbətən daha üstün performans nümayiş etdirməsinə şərait yaradır. Rəqabət üstünlüyünün formalaşmasında dəyər zəncirinin rəqəmsallaşdırılması xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Rəqəmsal dəyər zənciri istehsal mərhələsindən satış sonrası xidmətdək olan bütün proseslərin vahid rəqəmsal platforma üzərindən idarə edilməsini təmin edir. Bu inteqrasiya həm xərcləri azaldır, həm keyfiyyəti artırır, həm də rəqəmsal fərqlilik yaradır. Rəqəmsal dəyər zəncirinə malik şirkətlər daha şəffaf, daha çevik və daha yüksək məhsuldarlığa sahib olur.

Rəqabət üstünlüyü mexanizmlərinin daha dərinlən anlaşılması üçün onların təsir sahələrinin, tətbiq olunan rəqəmsal texnologiyaların və nəticə göstəricilərinin müqayisəli şəkildə təhlil edilməsi xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Rəqəmsal transformasiya çərçivəsində formalaşan bu mexanizmlər müəssisələrin strateji inkişaf trayektoriyasını müəyyənləşdirir və onların bazarda tutduğu mövqeyə birbaşa təsir göstərir. Müxtəlif rəqəmsal alətlərin xərc strukturuna, məhsul və xidmətlərin fərqliliyinə, eləcə də təşkilati çevikliyin səviyyəsinə necə təsir etdiyini sistemləşdirmək rəqabət mühitində daha aydın qərarverməyə şərait yaradır. Aşağıdakı cədvəl bu mexanizmlərin hər birini əsas elementlər üzrə müqayisəli şəkildə təqdim edir və rəqəmsal texnologiyaların müəssisə fəaliyyətinə təsirini daha aydın izah edir:

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 155-165.
AUDIT 2026, 2 (52), pp. 155-165.
АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 155-165.

Cədvəl 1.

Rəqəmsal texnologiyaların müəssisə fəaliyyətinə təsiri

Mexanizm	Əsas təsir sahəsi	Rəqəmsal alətlər	Nəticə
Xərc üstünlüyü	Əməliyyat, resurs və proses idarəçiliyi	RPA, IoT, AI, bulud sistemləri	Xərclərdə 20–45% azalma
Diferensiasiya	Məhsul və xidmət fərqliliyi	AI, Big Data, IoT	Bazar payının yüksəlməsi
Strateji çeviklik	Qərarvermə və uyğunlaşma	Big Data, Agile idarəetmə	Operativlik və dayanıqlıq

Cədvəldə təqdim olunan rəqabət üstünlüyü mexanizmləri göstərir ki, rəqəmsal transformasiya müəssisələrin fəaliyyətinin bütün səviyyələrində əhəmiyyətli dəyişiklik yaradır. Xərc üstünlüyü mexanizmi daha çox əməliyyat proseslərinin avtomatlaşdırılması və resurs idarəçiliyinin optimallaşdırılması ilə bağlıdır. RPA, IoT və süni intellekt kimi texnologiyaların tətbiqi müəssisələrin işçi qüvvəsindən asılılığını azaldır, prosesləri sürətləndirir və xərclərin strukturunda ciddi əhəmiyyətli azalmalar yaradır. Bu mexanizm, xüsusən istehsalat, logistika və maliyyə əməliyyatları kimi sahələrdə səmərəlilik göstəricilərini kəskin şəkildə yüksəldir.

Diferensiasiya üstünlüyü isə daha çox dəyəryaratma və bazarda fərqlilik yaratmaq imkanları ilə əlaqədardır. AI və Big Data analitikası müştəri davranışlarının daha dəqiq öyrənilməsinə şərait yaradır və nəticədə müəssisə fərdiləşdirilmiş məhsul və xidmətlər təklif etməklə rəqiblərindən fərqlənə bilir. Bu fərqlilik müştəri məmnuniyyətini artırır və şirkətin bazar payının yüksəlməsinə səbəb olur. IoT texnologiyalarından istifadə etməklə yaradılan smart məhsullar və xidmətlər də diferensiasiya strategiyasını gücləndirir və şirkətin innovativ imicini möhkəmləndirir.

Strateji çeviklik mexanizmi rəqəmsal dövrdə ən kritik rəqabət üstünlüyü hesab olunur. Big Data analitikası və Agile idarəetmə yanaşması müəssisələrə çevik qərarlar qəbul etməyə, riskləri əvvəlcədən müəyyənləşdirməyə və bazar dəyişikliklərinə dərhal reaksiya verməyə imkan verir. Bu çeviklik, xüsusilə yüksək rəqabətli və sürətlə dəyişən sektorlarda (IT, logistika, maliyyə, e-commerce və s.) müəssisələrin davamlılığı və dayanıqlılığı üçün həlledici rol oynayır. Strateji çeviklik həm də innovasiyaların daha qısa dövrdə sınaqdan keçirilməsi və tətbiqinə şərait yaradır, beləliklə müəssisələrin yenilikçi imkanları daha səmərəli şəkildə istifadəyə verilmiş olur [9].

Beləliklə, cədvəldə təqdim olunan müqayisə göstərir ki, rəqabət üstünlüyü yalnız bir mexanizmdən deyil, bu üç istiqamətin sinerjisi nəticəsində formalaşır. Xərc səmərəliliyi, fərqlilik yaratmaq bacarığı və çevik idarəetmə yanaşması birlikdə müəssisələr üçün uzunmüddətli strateji üstünlük formalaşdırır və onların rəqəmsal dövrdə rəqabət mübarizəsində dayanıqlı mövqeyə sahib olmasını təmin edir.

Y E K U N

Innovasiya idarəçiliyi və rəqəmsal transformasiya müasir müəssisələrin rəqabət mühitində üstün mövqe qazanması üçün zəruri şərtə çevrilmişdir. Texnologiyaların biznes proseslərinə səmərəli inteqrasiyası yalnız məhsuldarlığın artırılması deyil, həm də strateji inkişaf, çeviklik və innovativ dəyəryaratma imkanlarını genişləndirir. Müəssisələrin rəqəmsal dünyada üstün mövqe əldə etməsi bu iki sahənin inteqrasiyasından birbaşa asılıdır. Hazırkı tədqiqat göstərir ki, rəqəmsal transformasiya və innovasiya idarəçiliyi bir-birini tamamlayan iki fundamental

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 155-165.

AUDIT 2026, 2 (52), pp. 155-165.

АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 155-165.

istiqamət kimi çıxış edir. Rəqəmsal transformasiya texnoloji əsasların qurulmasını təmin etdikcə, innovasiya idarəçiliyi həmin texnologiyaların təşkilati mühitdə səmərəli istifadəsini mümkün edir. Bu sinerji müəssisələrə dəyər zəncirini yenidən qurmaq, xidmət keyfiyyətini artırmaq, bazar tələblərinə daha operativ şəkildə reaksiya vermək və öz rəqiblərindən daha çevik şəkildə hərəkət etmək imkanı verir. Xüsusilə süni intellekt, böyük verilənlər və IoT texnologiyalarının təsiri nəticəsində müəssisələr daha dəqiq proqnozlaşdırma, resurs optimallaşdırılması və real vaxtda idarəetmə kimi strateji üstünlüklər əldə edir. Eyni zamanda, tədqiqat göstərir ki, rəqəmsal transformasiya müəssisələrin yalnız texniki yönünü deyil, həm də təşkilati davranışını, liderlik modelini və insan resurslarının inkişafını əhatə edən daha geniş çərçivədə dəyişiklik tələb edir. Rəqəmsal mədəniyyətin formalaşdırılması, əməkdaşların rəqəmsal bacarıqlarının artırılması və innovativ düşüncənin təşviqi transformasiya prosesinin uğuru üçün həlledici amillərdir. Əgər müəssisə bu sahələrdə geri qalırsa, texnologiyanın tətbiqi gözlənilən nəticəni vermir və rəqəmsal transformasiya yalnız formal xarakter daşıyır. Innovasiya idarəçiliyi ilə rəqəmsal transformasiyanın əlaqəsi həm də yeni biznes modellərinin formalaşdırılmasına təkan verir. Rəqəmsal platformalar, data əsaslı xidmətlər, ağıllı məhsullar və avtomatlaşdırılmış əməliyyat strukturları müəssisələrin bazara çıxış strategiyasını dəyişir. Bu dəyişikliklər sayəsində şirkətlər daha geniş müştəri bazasına çıxır, xidmətlərini fərdiləşdirir və rəqabət qabiliyyətini xeyli yüksəldir.

Nəticə etibarilə, rəqəmsal çağda fəaliyyət göstərən müəssisələr üçün ən vacib məsələlərdən biri innovasiya idarəçiliyinin sistemli şəkildə qurulması və rəqəmsal strategiyaların kompleks şəkildə həyata keçirilməsidir. Bu sahələr üzrə düzgün planlaşdırılmış yanaşma müəssisənin uzunmüddətli dayanıqlığını təmin edir, rəqabət gücünü artırır və davamlı inkişaf imkanlarını genişləndirir. Beləliklə, innovasiya və rəqəmsal transformasiya birlikdə müasir iqtisadiyyatın əsas inkişaf vektoru kimi çıxış edir və müəssisələrin strateji üstünlüklərinin formalaşmasında həlledici rol oynayır.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Məmmədov S. (2022). Rəqəmsal iqtisadiyyat şəraitində innovasiya idarəçiliyi. Bakı: İqtisad Universiteti Nəşriyyatı, 184 s.
2. Quliyev A. (2021). Müasir müəssisələrdə rəqəmsal texnologiyalar və idarəetmə modelləri. Bakı: Elm və Təhsil Nəşriyyatı, 210 s.
3. Əliyev R. (2020). Innovasiya iqtisadiyyatı və rəqəmsal inkişaf strategiyaları. Bakı: İqtisadçı Nəşriyyatı, 176 s.
4. Hüseynov T. (2023). Rəqəmsal transformasiya və biznes proseslərinin optimallaşdırılması. Bakı: Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti, 198 s.
5. Porter M. E. (1985). Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. New York: Free Press, 557 s.
6. Schwab, K. (2017). The Fourth Industrial Revolution. Geneva: World Economic Forum, 192 s.
7. Tidd, J., & Bessant, J. (2021). Innovation Management. Wiley Publishing, 632 s.
8. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). The Second Machine Age. MIT Press, 320 s.
9. Westerman, G., Bonnet, D., & McAfee, A. (2014). Leading Digital: Turning Technology into Business Transformation. Harvard Business Review Press, 292 s.
10. OECD (2023). Digital Transformation in Business and Industry. OECD Publishing, 248 s.

AUDIT 2026, 2 (52), səh. 155-165.

AUDIT 2026, 2 (52), pp. 155-165.

АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 155-165.

*Dilara Amiraslan Amiraslanova,
Ph.D. (Econ.), Associate Professor,
Baku Business University,
E-mail: dilare.amiraslanova@mail.ru;*

*Rolan Vladimirovich Yusufov,
Ph.D. Student,
Azerbaijan State Oil and Industry University,
E-mail: rolan.yusufov@yahoo.com*

© D.A. Amiraslanova, R.V. Yusufov, 2026

INNOVATION MANAGEMENT AND THE IMPACT OF DIGITAL TRANSFORMATION ON THE COMPETITIVE ADVANTAGE OF ENTERPRISES

A B S T R A C T

The purpose of the research is to determine the role of digital transformation and innovation management in enterprise management, to analyze the mechanisms of their impact on productivity, competitive advantage and organizational efficiency. The study assesses the impact of the integration of digital technologies (artificial intelligence, big data, IoT, RPA, etc.) into management processes on business performance, decision-making mechanisms and operational efficiency, both at the theoretical and practical levels.

The methodology of the research – the work used systematic analysis, comparative approach, graphical modeling and empirical data analysis methods. The database was formed by data from international organizations (OECD, World Economic Forum, McKinsey Global Institute), leading analytical research centers and authoritative scientific sources in the field of digital transformation. Application scenarios of digital technologies, productivity indicators and competitive advantage indicators were assessed through comparative analysis.

The practical importance of the research – the results obtained can be used in the formation of digital strategy in enterprises, strengthening innovation management, decision-making processes on technology integration. The study also provides practical recommendations in the field of business process automation, digital leadership model, resource optimization and increasing competitiveness. The results are also useful for the development of state digitalization policy and the transformation agenda of industrial enterprises.

The results of the research – the study showed that digital transformation strengthens the value chain of enterprises, reduces operating costs, increases productivity and creates a differentiation advantage through digital innovations. Artificial intelligence and data analytics-based management not only increase the accuracy of decisions, but also ensure the speed and agility of processes. However, technological adaptation costs, staff shortages, and cybersecurity risks have been identified as the main limiting factors of digital transformation.

The originality and scientific novelty of the research – this study is distinguished by its comprehensive analysis of the impact of digital transformation and innovation management on the competitive advantage of enterprises, and its systematization of the role of technology integration in the strategic development model. The analytical framework presented in the work allows for the formation of new scientific directions for updating management models of enterprises in the digital era and improving competitive strategies.

Keywords: digital transformation, innovation management, competitive advantage, artificial intelligence, big data (Big Data), digital business model, process automation, digital leadership.

AUDİT 2026, 2 (52), səh. 155-165.

AUDIT 2026, 2 (52), pp. 155-165.

АУДИТ 2026, 2 (52), стр. 155-165.

*Амирасланова Дилара Амираслан кызы,
доктор философии по экономике, доцент,
Бакинский Университет Бизнеса,
E-mail: dilare.amiraslanova@mail.ru;*

*Юсуфов Ролан Владимирович,
докторант,
Азербайджанский Государственный Университет
Нефти и Промышленности,
E-mail: rolan.yusufov@yahoo.com
© Амирасланова Д.А., Юсуфов Р.В., 2026*

УПРАВЛЕНИЕ ИННОВАЦИЯМИ И ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ

Р Е З Ю М Е

Цель исследования – определить роль цифровой трансформации и управления инновациями в управлении предприятием, проанализировать механизмы их влияния на производительность, конкурентные преимущества и организационную эффективность. В исследовании оценивается влияние интеграции цифровых технологий (искусственный интеллект, большие данные, Интернет вещей, RPA и др.) в управленческие процессы на эффективность бизнеса, механизмы принятия решений и операционную эффективность как на теоретическом, так и на практическом уровне.

Методология исследования – в работе использовались системный анализ, сравнительный подход, графическое моделирование и методы эмпирического анализа данных. База данных сформирована на основе данных международных организаций (ОЭСР, Всемирный экономический форум, McKinsey Global Institute), ведущих аналитических исследовательских центров и авторитетных научных источников в области цифровой трансформации. С помощью сравнительного анализа оценивались сценарии применения цифровых технологий, показатели производительности и показатели конкурентных преимуществ.

Практическая значимость исследования – полученные результаты могут быть использованы при формировании цифровой стратегии предприятий, усилении управления инновациями, процессах принятия решений по интеграции технологий. В исследовании также представлены практические рекомендации в области автоматизации бизнес-процессов, модели цифрового лидерства, оптимизации ресурсов и повышения конкурентоспособности. Результаты исследования также полезны для разработки государственной политики цифровизации и повестки трансформации промышленных предприятий.

Результаты исследования – исследование показало, что цифровая трансформация укрепляет цепочку создания стоимости предприятий, снижает операционные расходы, повышает производительность и создает дифференцированное преимущество за счет цифровых инноваций. Искусственный интеллект и управление на основе аналитики данных не только повышают точность решений, но и обеспечивают скорость и гибкость процессов. Однако затраты на технологическую адаптацию, дефицит персонала и риски кибербезопасности были определены в качестве основных сдерживающих факторов цифровой трансформации.

Оригинальность и научная новизна исследования – исследование отличается комплексным анализом влияния цифровой трансформации и управления инновациями на конкурентные преимущества предприятий, а также систематизацией роли интеграции технологий в модели стратегического развития. Представленный в работе аналитический подход позволяет сформировать новые научные направления для актуализации моделей управления предприятиями в цифровую эпоху и совершенствования конкурентных стратегий.

Ключевые слова: цифровая трансформация, управление инновациями, конкурентные преимущества, искусственный интеллект, большие данные (Big Data), цифровая бизнес-модель, автоматизация процессов, цифровое лидерство.

*Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur:
05.02.2026
Təkrar işlənməyə göndərilmişdir:
17.03.2026
Çapa qəbul olunmuşdur: 29.04.2026*

*Дата поступления статьи в
редакцию: 05.02.2026
Отправлено на повторную
обработку: 17.03.2026
Принято к печати: 29.04.2026*

*The date of the admission of the article
to the editorial office: 05.02.2026
Send for reprocessing: 17.03.2026
Accepted for publication: 29.04.2026*